

De tandarts en zijn sociale taak *)

door J. J. Backer Dirks

De tandarts heeft in zijn levenswandel blijk te geven van een voldoende ontwikkeld sociaal gevoel. De betekenis van de woorden „sociaal gevoel” is niet zo eenvoudig als het verklarend woordenboek dit aangeeft, door het woord „sociaal” te omschrijven als „maatschappelijk”. Ik zou hiervoor liever een andere uitdrukking willen bezigen, die eveneens persoonlijke interpretatie openlaat, maar die iets warmer in de oren klinkt, n.l. „de tandarts heeft zich een behoorlijk mens te tonen in de samenleving jegens zijn medemensen”. Dit woord „behoorlijk”, dat vermoedelijk niet in elke taal een zuiver synoniem vindt, zegt in onze moedertaal ontzettend veel. Het kan voor elke denkbare omstandigheid leidraad zijn voor onze gedragingen jegens onze medemensen in het algemeen, maar tevens jegens onze patiënten, onze vakgenoten of ons personeel in het bijzonder.

De begrippen: sociaal en ethisch, hoezeer ook verschillend van betekenis, gaan tot op zekere hoogte parallel. Onze „Codex voor Beroepsethiek” schrijft in zijn inleiding de gulden regel voor: Wat gij niet wilt, dat U geschiedt, doe dat ook aan een ander niet.

Deze gedragsregel is ongetwijfeld duidelijk, maar mag voor de tandarts slechts een onderdeel zijn van de uitingen van zijn sociaal gevoel. Waar van ons als staatsburger reeds verwacht wordt een behoorlijk mens te zijn, daar stelt de plaatsing in een beroep als het onze ook haar bijzondere eisen t.a.v. onze instelling jegens de medemens.

Laten we er voor zorgen, dat het aanzien van het beroep zodanig zij, dat het de naam van *nobile officium* verdient. Dit zij onze sociale instelling in de eerste plaats jegens onze patiënten, maar ook jegens de collega's. Met betrekking tot deze laatsten heeft de overgrote meerderheid een duidelijk blijk van goede sociale instelling gegeven bij het vervullen van een ereplicht tegenover de kinderen der oorlogsslachtoffers onder de collega's en tegenover hen, die voor militaire dienst zijn opgeroepen. Het geeft geen pas, ons zelf hiervoor op de borst te slaan; een gevoel van grote dankbaarheid is slechts op zijn plaats, voor wat de onzen en ons zelf bespaard bleef, dankbaarheid voor het feit, dat wij mogen behoren tot de grote groep van hen, van wie slechts een materieel offer wordt gevraagd!

Ten aanzien van de patiënten past ons een houding waarvoor wij ons het beste kunnen richten naar een organisatie, die het aankweken van sociaal gevoel in het bijzonder voorstaat, de Rotary-beweging. Deze heeft als voornaamste doelstelling: het dienen. Zij bestaat niet uit idealisten, die elkaar trachten wijs te maken, dat zij uitsluitend met de beoefening van philanthropie hun dagelijkse kost wensen op te halen, maar uit praktische mensen, die er op rekenen, door hun „dienen” er ook materieel beter van te worden.

Maar „dienen” zij in elk beroep — ook in het onze — in de eerste plaats: hulp verschaffen. Terecht wordt voor deze hulp ook materiële beloning verwacht en daarmee het verwerven van een levenspositie.

Maar de gulden regel worde hierbij in acht genomen en de patiënt mag door ons nimmer beschouwd worden als zuiver winstobject met de gedachte: „Welk materieel voordeel heb ik bij dit geval”, maar slechts vanuit het standpunt: „Hoe help ik deze patiënt het beste”. Zelfs betere materiële resultaten zijn bij deze levenshouding niet buitengesloten, hetwelk de Rotary-beweging als volgt uitdrukt: „He profits most, who serves best”. Dat het hier niet alléén om materiële aspecten gaat, maar dat ook de te verwachten eigen levensbevrediging hierbij niet uit het oog wordt verloren, zal duidelijk zijn.

De sociale taak van de tandarts jegens zijn patiënten zal dus in de eerste plaats zijn

*) Voordracht gehouden in de vergadering van de Ver. van Ned. Tandartsen op 16 Sept. 1947.

het plichtsbefes om te helpen. Het nobile officium kent hiervoor ten aanzien van de normale gevallen tijd noch uur, met terzijdestelling van persoonlijke genoegens.

Ook hier gaan sociaal gevoel en ethiek parallel. Hetzelfde geldt voor de berekening der honoraria. De oorlogsjaren en helaas ook nog de nawerking van de oorlog heeft voor enkelen maar al te duidelijk een tekort aan sociaal gevoel geopenbaard, dat zich uitte in onredelijke tarieven voor behandeling en materialen.

Het is eenzelfde tekort aan sociaal gevoel, hetwelk de vrees oproept, dat een enkele ingreep eens onvoldoende zal worden gehonoreerd. Heus, ondanks alle onderlinge afspraken over tarieven, kunnen zich omstandigheden voordoen, waarbij een afwijking van het tarief eerder in staat is de collega te sieren, dan de reputatie van zijn handtekening in gevaar te brengen.

Naast de „slecht betaalde tijd”, waarover ik het zo juist had, bestaat er nog werk, dat vaak in het geheel niet gehonoreerd wordt en dat óók bij ons beroep behoort. Ik doel hier op raadgevingen voor mond- en tandhygiëne; vaak eentonig, maar een noodzakelijk onderdeel van een goede beoefening der tandheelkunde. Vooral voor de dragers van partiële protheses kunnen onze nauwkeurige instructies het behoud der resterende elementen vaak lange jaren verzekeren. Onze sociale taak is het hieraan mede te helpen. Het psychologische effect van dergelijke raadgevingen valt niet te onderschatten. Er zijn niet zo véél adviezen, waarbij de schijn van een oratio pro domo kan worden vermeden. Dit in tegenstelling met het medische beroep.

Terwijl de bestrijding der tuberculose, geslachtsziekten en vele andere infectieuze aandoeningen het perspectief opent dat de opwekking tot nauwkeurige naleving van zijn voorschriften de arts overbodig maakt, moet onze propaganda steeds besluiten met de raad van regelmatige tandheelkundige inspectie en behandeling. Deze moet bij enkelen wel eens de schijn wekken van het preken voor eigen parochie. Bij het geven van advies met betrekking tot gebitsreiniging of tot het tegengaan van slechte aanwensels, is voor zulk een verdenking tenminste geen plaats.

Hier betreed ik al een gebied, dat weliswaar geheel des tandarts is, maar dat toch even valt buiten de feitelijke beoefening der praktijk. Er is echter een sociale taak voor de tandarts weggelegd, evenals voor iedere staatsburger, waaraan hij zich, zomin als ieder ander, mag onttrekken: n.l. een deel van zijn tijd óók beschikbaar te stellen in dienst van de gemeenschap.

Een apart terrein neemt hierbij de politiek in. Evenals van iedere staatsburger belangstelling wordt verwacht voor de publieke zaak, zal dit in gelijke mate ook verwacht worden van de beoefenaren van ons beroep. Voor een ieder die aanspraak wil maken op verantwoordelijkheidsgevoel, is vertoon van onverschilligheid dienaangaande misplaatst. Of deze belangstelling zal kunnen uitgroeien tot actieve deelname aan de gemeentelijke, provinciale of Rijksbemoeiingen, zal een kwestie zijn van persoonlijke aanleg en van omstandigheden.

Gelukkig telt ons beroep enige collega's, die — voor deze taak geroepen — blijk hebben gegeven van voldoende gemeenschapszin, om zich er vóór te spannen. Te lang hebben wij hen gemist in de openbare bestuurslichamen, vaak zeer ten nadele van de deskundige behandeling der vraagstukken de sociale tandheelkunde betreffende.

Een Kamerlid hebben wij niet in onze gelederen — het medisch beroep met zijn veel grotere getalssterkte, heeft in de Tweede Kamer slechts één vertegenwoordiger — maar we zien gelukkig wel collega's zitting hebben in Gemeenteraden en in Provinciale Staten. Ook in dit laatste vertegenwoordigend lichaam, dat o.a. subsidies verstrekt aan verenigingen, werkzaam op het terrein der sociale hygiëne, is de vertegenwoordiging van ons beroep een factor, die garantie biedt dat aan tandheelkundige vraagstukken aandacht wordt geschonken.

Maar wij behoeven niet allen zó hoog te grijpen! Ook in andere besturen of colleges: commissies b.v., of Kruisverenigingen, kan de tandarts een deel van zijn sociale taak vervullen, wanneer een beroep op hem wordt gedaan, terwijl ook de vele tijd, door bestuurs- en commissieleden opgeofferd aan het bestuderen der sociale vraagstukken in ons eigen milieu als de vervulling van een sociale plicht mag worden beschouwd.

In tegenstelling met de hiervoor besproken medewerking aan de belangen der gemeenschap, die niet ieder in staat is te verlenen, is er nog een uitgestrekt terrein,

aan welks ontginning ieder in staat is mede te helpen. Dit is de sociale tandheelkunde zelve.

In de laatste decennia is de belangstelling van het publiek voor de tandheelkunde ongetwijfeld toegenomen. Al is het Nederlandse volk nog niet zo ver dat men op het huishoudelijke budget ook een post voor tandheelkundige verzorging uittrekt, een aanmerkelijke vooruitgang is er ongetwijfeld te bespeuren. De propaganda door woord en geschrift, maar nog meer door de daad, heeft bij de beter gesitueerden de wens om het gebit in goede staat te houden, aangekweekt. Bij de brede lagen der bevolking echter is van ware belangstelling voor gebitsverzorging geen sprake. Zelfs niet bij de ontwikkelde klasse.

Terwijl het mogelijk is zijn medemensen levendig te interesseren voor de bestrijding der tuberculose en andere ziekten die tot de verbeelding spreken, is het nog onmogelijk eenzelfde medewerking te erlangen voor de bestrijding van de meest verbreide volksziekte: het tandbederf. Verschillende redenen zijn hiervoor aan te halen. In tegenstelling met vele andere ziekten, is de tandlijder niet gevaarlijk voor zijn omgeving; in het algemeen gesproken gaat men er niet aan te gronde, noch wordt men er invalide door. Zelfs moet men al bijzonder pech hebben om in een ziekenhuis te belanden.

Allemaal redenen om de niet-deskundige vrij lauw te doen blijven ten aanzien van de strijd tegen het tandbederf. Maar dan ook te méér reden voor de tandarts om zich in te spannen voor de propaganda door woord en geschrift, maar ook door de daad.

Ons beroep heeft véél meer dan het medische, collegiale medewerking nodig.

Bovendien ontbreekt het (schrik niet in deze tijden!) aan tandheelkundige ambtenaren, die tot taak hebben datgene te organiseren, wat nu vrijwillig moet geschieden.

Maar zolang dit werk aan amateurs wordt overgelaten, moet „Het Ivoren Kruis”, de Ned. Vereen. v. Mond- en Tandhygiëne, op ieders medewerking een beroep doen om haar propaganda te steunen. Zeker, het zal vrije tijd kosten, maar het is een deel van ons aller sociale taak. De daadwerkelijke hulp die „Het Ivoren Kruis” van de zijde der collega's ondervindt, is zó gering en het aantal vraagstukken, waarvoor de vereniging staat, zó groot, dat het voor de kleine kring van werkers wel eens moeilijk wordt zijn plichten behoorlijk te vervullen. Mijn aansporing om zich voor het werk der propaganda-vereniging te interesseren, zal ik aanstonds nog herhalen in verband met de op handen zijnde verbeteringen op het gebied der sociale tandheelkunde.

Zoals ik reeds kon vaststellen is de individuele belangstelling voor de tandheelkunde ongetwijfeld groeiende. Maar ook de overheid schenkt — dank zij de juistere inzichten ten aanzien van het verband tussen gebitsverzorging en algemene gezondheid — aan dit vraagstuk meer aandacht, dan kort te voren. De schooltandverzorging heeft haar volle belangstelling en ook de tandheelkundige behandeling van kleuters treedt voor het voetlicht.

Ten aanzien van de schooltandverzorging is de overheid tot het inzicht gekomen, dat deze preventieve zorg de enige weg is, om uit het moeras te komen en in de nabije toekomst een meer effectieve hulp via de ziekenfondsen mogelijk te maken.

De vraag is — en hier ga ik een ietwat penibile kwestie aanroeren — hoe zal de professie reageren op deze groeiende belangstelling van overheidswege? Zullen er voldoende tandartsen tevens geschikt zijn voor deze tak van sociale tandheelkunde en bereid, een deel van hun tijd er aan te geven?

In de beoefening der sociale tandheelkunde kan en mag niemand een goudmijntje zien. We kijken niet meer achterom naar de tijd van 45 jaar geleden, toen de R.T.V. haar leden, op straffe van verlies van het lidmaatschap, verplichtte om op de door deze vereniging gestichte polikliniek te werken. Tegen welke vergoeding dacht U? Tegen een jaarlijkse bijpassing van het vermoedelijk tekort! Het is niet te verwachten, dat zich voor een niet-gehonoreerd spreekuur op een consultatie-bureau voor kleuters, tientallen sollicitanten zullen aanmelden. Maar het wekt wel enige verwondering, als een collega, die dit werk meer dan 10 jaren belangeloos doet, voor één middag in de 14 dagen geen hulp kan krijgen.

Laat ik praktisch blijven. Vast staat, dat de vorm van sociale tandheelkunde, waarmede we in de naaste toekomst het meest te maken zullen hebben, n.l. de schooltandverzorging — behoorlijk gehonoreerd zal worden.

De Centrale Raad voor Sociale Tandheelkunde heeft de positie van de schooltandarts aanmerkelijk veraangenaamd en de salariëring in gunstige zin herzien. Werd volgens het oude schema per tandarts verwacht, dat hij bij volledige bezetting 6000 kinderen kon controleren en behandelen, thans is dit aantal voor de steden teruggebracht op 4500 en voor het platteland nog aanmerkelijk lager gesteld. De Raad heeft dit met een tweeledig oogmerk gedaan. In de eerste plaats is het koperamalgam thans vervangen door zilveramalgam, waarvan de verwerking méér tijd kost, maar in de tweede plaats stond ook voor ogen, het werk van de schooltandarts minder eenzijdig te maken en hem óók tijd te laten voor het paedagogisch deel van zijn taak: de kinderen onderricht te geven op het gebied der mond- en tandhygiëne.

Het salaris — vroeger wel eens te laag — is thans aanmerkelijk verbeterd, zodat dit ongeveer overeenstemt met dat bij de ziekenfondsbehandeling, onder aftrek van de praktijksonkosten.

De schooltandverzorging is één der middelen om tot een betere gebitstoestand van het Nederlandse volk te geraken. Op ons allen rust de sociale plicht, om hier aan mede te werken. Wie door een kleinzielige vrees voor het verlies van enkele patiëntjes zich afzijdig houdt, geeft blijk van grote kortzichtigheid, zelfs met betrekking tot zijn eigen belang.

Hoe zullen wij bij deze opbouw behulpzaam zijn? In de eerste plaats door U, voor zoverre zulks te regelen valt, op te geven voor dit sociale werk, zodra er een beroep op U wordt gedaan. Want de weg der schooltandverzorging gaat niet over rozen. Eertijds ontbrak de belangstelling voor deze tak van gezondheidszorg bij de overheid en waren het de tandartsen, die aandrongen op invoering; thans is de overheid deze sociale voorziening goed gezind, maar het is niet denkbeeldig, dat men moeite zal hebben gegadigden te vinden. Deze blaam moge onze professie bespaard blijven!

Verder zal de propaganda intensiever gevoerd moeten worden, om belangstelling voor de schooltandverzorging te wekken en daartoe zal „Het Ivoren Kruis” moeten kunnen beschikken over een legertje van overtuigde propagandisten.

Een algemene oproep zal in het Mededelingenblad worden gedaan, niet alleen voor de grote steden, maar ook voor het platteland. Men onthoude zich van elke organisatorisch niet toelaatbare actie en trachte niet er een eigen zaakje van te maken, maar stelle de voorbereiding en organisatie in handen van de Centrale Raad voor Sociale Tandheelkunde.

En tenslotte: breidt de sociale belangstelling ook verder uit dan tot het schoolgaande kind, ook ten behoeve van de kleuter als deze hulp ergens valt te organiseren!

Ik heb hier enige terreinen aangewezen, waarop bewijzen kunnen worden geleverd van een goede sociale instelling.

Het is bijna een verzuim, dat in de Codex voor Beroepsethiek niet wordt voorgeschreven, dat de tandarts nog een andere beroepstaak heeft te vervullen dan alléén aan de stoel.

Moge deze opwekking er toe bijdragen om het aantal sociale werkers in onze kring te vergroten!